

คริสเตียนกับการศึกษาของไทย*

Christian and Education in Thailand

ดร.จันทร์จิรา วงษ์ชมทอง **
ประสิทธิ์ พงศ์อุดม ***
บุญมี ทรัพย์จ่อเพชร ****
ดร.ลักษณา อินทร์กลับ *****
ชำนัญ ฉายแสง *****

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ เอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดการศึกษาของ มิชชันนารีและมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทยด้วยวิธีการ ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ รายงานประจำปี รายงาน วิจัยและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารโรงเรียน 25 แห่ง และมหาวิทยาลัย 2 แห่ง ที่เป็นสถานศึกษาในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย จากการ ศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาของไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์อันเป็นช่วงระยะเวลาก่อนการเข้ามาของ มิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (Non-Formal Education) โดยสถาบันพระมหากษัตริย์มีบทบาทสูงในการจัดการ ศึกษาให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพาร เป็นส่วนใหญ่ มีสถาบันศาสนาและสถาบันครอบครัวร่วม

จัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้คนไทยทั่วไป โดยการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบจารีตและมีมิชชันนารีจากตะวันตกเข้ามาเป็นผู้บุกเบิกการศึกษสมัยใหม่ในประเทศไทย

ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1828-1934 คณะมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์เป็นครั้งแรก ใน ค.ศ. 1828 ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) โดยคณะมิชชันนารีอเมริกันแบบติสต์ได้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนสำหรับชาวจีนในประเทศไทยใน ค.ศ. 1838 และโรงเรียนสำหรับชาวไทยใน ค.ศ. 1839 รวมทั้งคณะมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้ก่อตั้งโรงเรียนและจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ (Formal Education) ที่กรุงเทพฯ ใน ค.ศ. 1852 ที่สืบทอดมาเป็นโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยในปัจจุบัน

*ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยของมหาวิทยาลัยคริสเตียน และมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยคริสเตียน

***นักวิจัยด้านศาสนศาสตร์ มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

****เจ้าหน้าที่สำนักงานพันธกิจการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย

*****รองศาสตราจารย์ คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน

*****ศาสตราจารย์ คริสตจักรราชเทวี

ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1934-1957 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านความรับผิดชอบจากมิชชันนารีมาสู่ผู้นำคริสเตียนไทยภายใต้มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1937 แต่ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1941-1945) ทำให้ต้องปิดโรงเรียนชั่วคราว ดังนั้นตั้งแต่ ค.ศ. 1946 ถึง 1957 คณะมิชชันนารีได้กลับมาช่วยฟื้นฟูบูรณะโรงเรียนและสนับสนุนให้มีการขยายตัวเปิดโรงเรียนเพิ่มขึ้น จนถึง ค.ศ. 1957 คณะมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้สลายตัว และถ่ายโอนพันธกิจและทรัพย์สินให้กับสภาคริสตจักรในประเทศไทย โดยมีการจัดตั้งกองการศึกษาในสังกัดสภาคริสตจักรฯ มีหน้าที่กำกับดูแลโรงเรียนในสังกัดสภาคริสตจักรฯ

ในช่วง ค.ศ. 1957 จนถึงปัจจุบัน มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจัดตั้งกองการศึกษาให้ทำหน้าที่กำกับดูแลการจัดการศึกษาโดยโรงเรียนในสังกัดมูลนิธิ จำนวน 25 แห่ง และมูลนิธิ ได้สนับสนุนให้มีการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในสังกัดมูลนิธิ อีก 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยพายัพ ใน

ค.ศ. 1973 และมหาวิทยาลัยคริสเตียน ใน ค.ศ. 1983 การจัดการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดมูลนิธิฯ ในช่วงนี้ เป็นบริบทของการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 (ค.ศ. 1961) มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีโรงเรียนระดับพื้นฐาน 25 แห่ง โรงเรียนนานาชาติ 2 แห่ง และมหาวิทยาลัย 2 แห่ง ได้มีการดำเนินการตามพระราชบัญญัติทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ค.ศ. 1999) ฉบับปรับปรุง 2546 กล่าวคือ การปรับปรุงและเตรียมรับการประเมินคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐาน ตามตัวบ่งชี้คุณภาพและผ่านตามเกณฑ์คุณภาพที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กำหนด จุดเด่นของการศึกษาของมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรฯ คือการปลูกฝังจริยธรรมตามแบบคริสต์ศาสนา สถานศึกษาทั้งระดับพื้นฐานและอุดมศึกษาให้สังกัดมูลนิธิฯ จึงเปี่ยมด้วยคุณธรรมและคุณภาพ เพื่อสร้างโอกาสให้เยาวชนไทยได้เรียนรู้วิถีของชีวิตตามพระวจนะของพระเจ้า

Abstract

The objective of this documentary research was to study and analyze the influences of the Education provided by missionaries and the Church of Christ in Thailand Foundation on human resource development in Thai society. The researchers conducted extensive study of documents, books, annual reports, research reports, and in-depth interview of directors, and managers of 25 schools and presidents of two universities under the Church of Christ in Thailand. The findings of this research study revealed that the provision of education in Thailand in Ratlanakosin era which was

the period of time before the protestant missionary presence in Thailand. There had been the provision of Non-formal education and Informal education. The monarchy played most important role in providing these education mostly for the royal families and his staff. The religion institute as well as family also played role in the provision of informal education in conservative pattern. There had been missionaries from the west initiated modern education in Thailand during Ratlanakosin era.

During 1828-1934 A.D., the Protestant missionaries arrived Thailand for

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๖

evangelical purposes in 1828 A.D. in the reign of King Rama III. The American Baptist missionary initiated the establishment of a school for Chinese who lived in Thailand in 1838 A.D. and a school for Thai people in general in 1839 A.D.. The American Presbyterian Mission Board founded the school providing formal education in Bangkok in 1852 A.D. which later on became Bangkok Christian College.

During 1984–1957 A.D., which was the period of the transition of responsibilities from the American Mission Board to the Church of Christ in Thailand Foundation (CCTF) established in 1937. But during the Second World War from 1941 to 1945 A.D. the mission schools were closed temporarily. After the World War since 1946 to 1957 A.D. American missionaries returned to Thailand to restore and rebuild the schools and the expansion of new schools also were encouraged and supported by the missionary groups. In 1957 A.D. the American Presbyterian Boards in Thailand eventually was dissolved. The school missions and properties were transferred to CCTF. The office of the educational mission was founded in order to coordinate all schools under CCTF.

คริสเตียนกับการศึกษาไทย

การจัดการศึกษาของไทยสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

การวิจัยเรื่องนี้เป็น การวิจัยเชิงวิเคราะห์ เอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ผลกระทบของการจัดการศึกษาของ มิชชันนารีและมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทยด้วยวิธี

Christian University of Thailand Journal

Vol.19 No.1 (January – April) 2013

During 1957 A.D., up to the present. CCTF was responsible for all mission schools in Thailand. Two universities were established which were Payap University in 1973 and Christian University of Thailand in 1983. The provisions of education in this period by CCTF were all corresponded with the National Social and Economic Development Plan since 1961 to now. Up to the Present 25 secondary schools, 2 international schools and 2 universities under CCTF have been improved in quality and standard due to the Education Act 2542 B.E. Revised in 2546 B.E. The improvement in standards and qualities for the approval of quality assessment by the Office of National Education Standard and Quality Assurances (ONESQA) have been emphasized. The common identity of the education provision by schools and universities under CCTF were the ethical cultivation based on Christian beliefs. All schools and universities provide moral and quality education to create new opportunities for Thai youths to learn the truth of life on the “Words” of Jesus Christ.

การศึกษา เป็นการศึกษามาจากเอกสาร หนังสือ รายงานประจำปี รายงานวิจัย และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหารโรงเรียน 25 แห่ง และมหาวิทยาลัย 2 แห่ง ที่เป็นสถานศึกษาในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย การก่อรูปทางสังคมและก่อร่างเป็นประเทศชาติที่มีความเป็นหนึ่งเดียวก่อนนั้น มีปัจจัยที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือการศึกษา ทั้งนี้เพราะทุกสังคมหรือ

ประเทศชาติย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องถ่ายทอดความรู้ ทักษะและทัศนคติ หรือถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิกของสังคมอย่างทั่วถึงโดยผ่านสถาบันต่างๆ เพื่อสร้างบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข การศึกษาเป็นปัจจัยในการพัฒนาบุคคลให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

จากนัยดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นเครื่องมือวิธีการ และกระบวนการพัฒนาคนให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทัศนคติตามที่สังคมต้องการ หรือเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งของรัฐที่ได้ใช้เพื่อสร้างคนในสังคมให้มีคุณภาพ โดยมุ่งหวังถึงความเจริญมั่งคั่งของประเทศชาติซึ่งจะเป็นผลจากการจัดการศึกษาที่ดี ดังพระราชดำริ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ว่า

“...การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่นได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว...”

เมื่อกล่าวถึงเรื่อง “การศึกษา (Education)” นักวิชาการได้นิยามความหมายไว้อย่างกว้างขวางหลากหลาย จำแนกความหมายของการศึกษาตามลักษณะประเภทของการจัดการศึกษาออกเป็นสองแบบคือ ความหมายแบบกว้างและแบบจำกัด

ในความหมายแบบกว้าง การศึกษาหมายถึงการเรียนรู้ทั้งมวลที่เกิดขึ้นกับมนุษย์โดยผ่านกิจกรรมหรือสิ่งปฏิบัติต่างๆ ในชีวิตและสังคม เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งหมดของชีวิต ส่วนในความหมายแบบจำกัด หมายถึงกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมความรู้ ความชำนาญ ค่านิยมและอื่นๆ จากรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยเน้นบทบาทของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง นั่นคือในความหมายแบบจำกัดได้มุ่งถึงลักษณะของการจัดการศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นหลัก ขณะที่ความหมายแบบกว้างจะมีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ (Non-Formal Education) และการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นพร้อมกัน

สำหรับการวิจัยเรื่องคริสเตียนกับการศึกษาของไทย อันเป็นการศึกษาบทบาทของมิชชันนารีของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในการจัดการศึกษาแบบตะวันตกหรือแบบสมัยใหม่ในสังคมไทย ซึ่งปรากฏเริ่มแรกนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้นมา กระทั่งได้ส่งทอดภารกิจดังกล่าวมายังคริสเตียนไทยรับผิดชอบในภายหลังจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในการบุกเบิกจัดการศึกษาของมิชชันนารีนี้เป็นช่วงคาบเกี่ยวหรือเกิดขึ้นร่วมสมัยกับยุคของการศึกษาแบบโบราณ ที่นักวิชาการทางการศึกษาของไทยได้กำหนดตั้งแต่ช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 4 เป็นหลัก

ในยุคสมัยก่อนที่มิชชันนารีโปรเตสแตนต์จะเข้ามามีบทบาททางด้านการจัดการศึกษาสมัยใหม่ สังคมไทยมีการศึกษาที่เป็นของตนเองผ่านสถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันกษัตริย์ สถาบันสงฆ์หรือวัด และสถาบันครอบครัวอยู่แล้ว เมื่อมิชชันนารีเข้ามาจัดการและมีบทบาทในด้านการศึกษา โดยมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของไทย

นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์การศึกษาของไทยมีความเห็นว่า การศึกษาในสมัยต้นกรุง

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๖

รัตนโกสินทร์ยังคงเป็นการศึกษาแบบจารีต (Traditional Education) เช่นเดียวกับสมัยอยุธยา โดยมีรูปแบบขั้นตอนการศึกษาที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ การศึกษาอักขรวิธี (การหัดเขียนอ่าน) การบวชเรียนและการศึกษาวิชาเฉพาะมีสถาบันหลักที่ถ่ายทอดความรู้และโลกทัศน์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ได้แก่สถาบันกษัตริย์หรือรัฐ สถาบันสงฆ์หรือวัด และสถาบันครอบครัว ซึ่งลักษณะของการศึกษาดังกล่าวเกี่ยวข้องกับพื้นฐานทางวัฒนธรรมและสังคมไทยที่เป็นแบบเกษตรกรรม อีกทั้งยังมีผลมาจากสภาพแวดล้อมเฉพาะของตนเอง

บริบททางสังคมในการจัดการศึกษา

ในการวิจัยของพิพาดา ยังเจริญ และสุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา (2529) เรื่อง “การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2394)” ได้กล่าวถึงสภาพสังคมไทยสมัยต้นรัตนโกสินทร์ที่มีส่วนกำหนดลักษณะทางการศึกษาในประเด็นที่สำคัญ 6 ประการ คือ (1) ความสืบเนื่องจากสังคมปลายอยุธยา (2) การขยายตัวทางการค้าและผลกระทบต่อสังคม (3) ลักษณะเฉพาะทางการเมืองและความสัมพันธ์ทางสังคม (4) การเกิดมูลนายรุ่นใหม่ (5) ความปั่นป่วนในระดับไพร่และ (6) การเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์

ลักษณะทางสังคมสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ยังเป็นสังคมแบบจารีตที่ไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยามากนัก โดยรูปแบบการศึกษาสมัยนี้ยังมีศูนย์กลางสำคัญอยู่ที่วัดกับวัง การจัดการศึกษาที่วัดเปิดโอกาสให้เฉพาะกุลบุตรได้เข้าศึกษา ขณะที่วังเป็นการจัดการศึกษาแก่กุลบุตร กุลธิดา แต่ก็เป็นเฉพาะคนกลุ่มน้อย ยิ่งกว่านั้น การศึกษาระบบนี้ได้แยกบทบาทหน้าที่ของผู้เข้ารับการศึกษาอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากกุลบุตรในสังคมสยามมีโอกาสในการศึกษาจากวัดที่นับว่ามีความใกล้เคียงกับการศึกษาในระบบโรงเรียนอยู่บ้าง ขณะที่กุลธิดาหรือเหล่าสตรีมักได้รับการศึกษาจากครอบครัวและจารีตปฏิบัติของสังคมที่ถือเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนและตามอัธยาศัย

มิชชันนารีกับการศึกษาในสังคมไทย ระหว่าง ค.ศ.

1828-1957

มิชชันนารีของคริสต์ศาสนาที่เข้ามาสู่สังคมไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงปัจจุบัน มีสองนิกายหลักคือมิชชันนารีนิกายคาทอลิก เข้ามาตั้งแต่ ค.ศ. 1567 (พ.ศ. 2110) ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชแห่งกรุงศรีอยุธยา และเฟื่องฟูอย่างมากในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กับมิชชันนารีของนิกายโปรเตสแตนต์ เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาใน ค.ศ. 1828 (พ.ศ. 2371) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วงที่สยามประเทศกำลังเริ่มเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงสู่ความทันสมัย (Modernization)

มิชชันนารีของคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ที่เข้ามายังดินแดนสยามอย่างต่อเนื่องเกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19

การเข้ามาของมิชชันนารีในสังคมไทย

มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่เข้ามาปฏิบัติงานในสังคมไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีทั้งหมด 6 คณะคือ

1. สมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอน (London Missionary Society) เข้ามาใน ค.ศ. 1828 (พ.ศ. 2371)
2. คณะอเมริกันบอร์ดออฟคอมมิชชันเนอร์สฟอร์เรนจ์มิชชัน (American Board of Commissioners for Foreign Mission) เข้ามาใน ค.ศ. 1831 (พ.ศ. 2374)
3. คณะอเมริกันแบปติสต์ (American Baptist Foreign Missionary Society) เข้ามาใน ค.ศ. 1833 (พ.ศ. 2376)
4. คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน (American Presbyterian Mission) เข้ามาในปี ค.ศ. 1833 (พ.ศ. 2376)
5. สมาคมมิชชันนารีอเมริกัน (American Missionary Association) เข้ามาใน ค.ศ. 1850 (พ.ศ. 2393)

6. ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีมิชชันนารีคณะคริสต์จักรของพระคริสต์ (Churches of Christ) ของอังกฤษ เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเขตจังหวัดราชบุรีและนครปฐม เมื่อ ค.ศ. 1903 (พ.ศ. 2446) ซึ่งจะกล่าวถึงมิชชันนารีคณะต่างๆ พอสังเขปดังนี้

สมาคมมิชชันนารีแห่งลอนดอน (London Mission Society) มีมิชชันนารีชุดแรกและชุดเดียวคือนายแพทย์คาร์ล กุสลาฟ และศาสตราจารย์จาคอบ ทอมลิน เข้ามาถึงกรุงเทพฯ เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1828 การเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ชุดนี้ชักนำให้ผู้คนในสังคมไทยรู้จักกับหนังสือพระคัมภีร์ไบเบิลไบเบิลคำสอนทางศาสนา และยารักษาโรค ซึ่งทำให้คนในสังคมไทยเรียกมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ว่า “หมอ” คือมองมิชชันนารีเป็นหมอรักษาโรคและพวกหมอสอนศาสนา การปฏิบัติงานของมิชชันนารีคณะนี้ต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคมากมาย ในที่สุดต้องยุติงานลงเมื่อ ค.ศ. 1832 (พ.ศ. 2375)

มิชชันนารีคณะอเมริกันบอร์โดอฟคอมมิชชันเนอร์ฟอร์ฟอร์เรนจ์มิชชัน (American Board of Commissioners for Foreign Mission) ศาสนาจารย์เดวิด เอเบิล เป็นมิชชันนารีคนแรกของคณะนี้ เดินทางเข้ามายังกรุงเทพฯ ใน ค.ศ. 1831 (พ.ศ. 2374) เพื่อสำรวจหาที่ตั้งมิชชัน และใน ค.ศ. 1834 (พ.ศ. 2377) คณะอเมริกันบอร์ดา ได้จัดส่งมิชชันนารีเข้ามาปฏิบัติงานในสยามอย่างเป็นทางการมีเป้าหมายทั้งกับชาวไทยและชาวจีน

มิชชันนารีของคณะนี้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในฐานะผู้นำวิทยาการตะวันตกแทบทุกแขนงเข้าสู่สังคมไทยคือ นายแพทย์แดน บีช บรัดเลย์ (คนไทยเรียกว่า หมดปลัดเล) และมีมิชชันนารีคู่หูคนสำคัญท่านหนึ่งคือศาสตราจารย์ เจสซี แคลเวล เป็นพระอาจารย์ถวายการสอนภาษาอังกฤษและวิชาความรู้แบบตะวันตกแก่เจ้าฟ้ามงกุฎหรือพระวชิรญาณภิกขุ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ขณะทรงผนวช) แต่ต่อมาใน ค.ศ. 1849 (พ.ศ. 2392)

ศาสตราจารย์แคลเวลถึงแก่กรรม และคณะอเมริกันบอร์ดา ยุติบทบาทการเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเมืองไทยลงในปีเดียวกัน ส่วนนายแพทย์บรัดเลย์ซึ่งอยู่ระหว่างการกลับไปพักที่สหรัฐอเมริกา ก็ได้ลาออกจากคณะอเมริกันบอร์ดา และกลับเข้ามาปฏิบัติงานในเมืองไทยอีกครั้งในปลาย ค.ศ. 1850 (พ.ศ. 2393) ในนามของสมาคมมิชชันนารีอเมริกา

มิชชันนารีคณะอเมริกันแบปติสต์ (American Baptist Foreign Missionary Society) มีมิชชันนารีที่มีศาสนาจารย์จอห์น เทเลอร์ โจนส์ และภรรยา พร้อมด้วยบุตรบุญธรรมคือซามูเอล สมิท (หรือหมอสมิท) มาปฏิบัติงานในนามของคณะอเมริกันแบปติสต์ที่กรุงเทพฯ เมื่อ ค.ศ. 1833 และท่านเห็นว่ามีชาวจีนอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จำนวนมากจึงได้ปฏิบัติงานในหมู่ชนชาวจีนเป็นหลัก

ผลการเผยแพร่คริสต์ศาสนาของมิชชันนารีคณะนี้ ได้จัดตั้งคริสตจักรโปรเตสแตนต์ชาวจีน ซึ่งนับเป็นคริสตจักรโปรเตสแตนต์แห่งแรกในประเทศไทย เมื่อ ค.ศ. 1837 มีสมาชิกเริ่มแรก 11 คน คริสตจักรนี้สืบทอดต่อมาเป็นคริสตจักรเมธอดิสต์ สังกัดคริสตจักรภาคที่ 12 สภาคริสตจักรในประเทศไทย

มิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน (American Presbyterian Mission) มีมิชชันนารีนี้ได้ส่งมิชชันนารีครอบครัวแรกคือศาสตราจารย์ วิลเลียมพี บูแอลล์ มายังกรุงเทพฯ ใน ค.ศ. 1840 (พ.ศ. 2383) ปฏิบัติงานอยู่ประมาณ 4 ปี จึงเดินทางกลับสหรัฐอเมริกาเนื่องจากภรรยาป่วยเป็นอัมพาต งานของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนชะงักลงกว่าสามปีจึงมีการริเริ่มขึ้นใหม่โดยนายแพทย์ ซามูเอล เฮาส์ (คนไทยเรียกว่าหมอเหา) กับครอบครัวศาสตราจารย์ สตีเฟนและนางแมรี แมตตูน (คนไทยเรียกว่า หมอมะตูม) เข้ามาเป็นมิชชันนารีชุดใหม่ ตั้งมิชชันที่กรุงเทพฯ อย่างถาวรใน ค.ศ. 1847 (พ.ศ. 2390)

มิชชันนารีของสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน (American Mission Association) เข้ามาในสยามโดยนายแพทย์บรัดเลย์ (ผู้ร่วมก่อตั้งและหาทุน

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๖

สนับสนุน) พร้อมครอบครัวกลับเข้ามาปฏิบัติงานพันธกิจในกรุงเทพฯ ภายใต้สังกัดสมาคมมิชชันนารีอเมริกัน ใน ค.ศ. 1850 (พ.ศ. 2393) มีผู้ร่วมงานที่มาด้วยกันคือ นายแพทย์แอล บี เลน และภรรยา ศาสตราจารย์ โจเซอห์ ซิลสปี และภรรยา แต่อยู่ได้ไม่นานครอบครัวมิชชันนารีผู้ร่วมงานได้กลับสหรัฐอเมริกา จึงเหลือเพียงครอบครัวของนายแพทย์บริดลีย์เท่านั้นที่รับผิดชอบงานต่อมา และเมื่อท่านถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1873 (พ.ศ. 2416) ศูนย์มิชชันของสมาคมมิชชันนารีอเมริกาก็ได้ยุติลงโดยปริยาย

มิชชันคณะคริสต์จักรแห่งพระคริสต์ (Churches of Chris) เข้ามาตั้งมิชชันใน ค.ศ. 1903 (พ.ศ. 2446) ที่ตำบลนครชุมน์ จ.ราชบุรี โดยมีศาสนาจารย์ อัลเฟรด ฮัดสัน เป็นมิชชันนารีคนแรก ต่อมาเมื่อนายแพทย์ เปอร์ซี คลาร์ก เข้ามาช่วยเหลือและนับเป็นกำลังสำคัญ และใน ค.ศ. 1906 (พ.ศ. 2449) ได้ย้ายคณะมิชชันไปอยู่ที่นครปฐม

จากบรรดาคณะมิชชันต่างๆ ที่เข้ามาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เกือบทั้งหมดต้องยุติงานหรือออกไปจากดินแดนสยามก่อนขึ้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ยกเว้นเพียงคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเท่านั้นที่ได้ปฏิบัติพันธกิจและมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสยามสืบต่อมา และเป็นรากฐานที่ก่อกำเนิดเป็นสภาคริสตจักรในประเทศไทย ปัจจุบัน

เมื่อมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเข้ามาสยามเป็นครั้งที่สองใน ค.ศ. 1847 (พ.ศ. 2390) ก็ได้จัดตั้ง “มิชชันสยาม” และเมื่อถึง ค.ศ. 1858 (พ.ศ. 2401) มีการจัดตั้ง “เพรสไบเทอรีแห่งสยาม” ต่อมาใน ค.ศ. 1867 (เกือบสิ้นปี พ.ศ. 2409) ครอบครัวของศาสนาจารย์แดเนียล แมคกิลวารี ได้ไปจัดตั้งมิชชันเผยแผ่คริสต์ศาสนาที่เชียงใหม่ โดยมีครอบครัวของศาสนาจารย์ โจนาธาน วิลสัน ได้เข้าร่วมงานในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1868 ของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนสองแห่งคือ “มิชชันสยาม” ที่กรุงเทพฯ กับ “มิชชันลาว” ที่เชียงใหม่ ต่อมาใน ค.ศ. 1885 (พ.ศ. 2428) มีการจัดตั้ง “เพรสไบเทอรีลาว” เพื่อ

ดำเนินพันธกิจของคริสตจักรในภาคเหนือ (ล้านนา) หรือในเขตความรับผิดชอบของมิชชันลาว

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่า การจัดการศึกษาแบบตะวันตกในประเทศไทยมีขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์แห่งกรุงศรีอยุธยา โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศสคณะโรมันคาทอลิกที่เข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาในสมัยนั้นได้จัดตั้งสามเณรลัย (Seminary) เมื่อ ค.ศ. 1665 (พ.ศ. 2208) เพื่อผลิตนักบวชชาวพื้นเมืองตามนโยบายของสมณกระทรวงเผยแผ่ความเชื่อ (Propaganda Fide) ซึ่งเป็นหน่วยงานของสำนักสันตะปาปาในการจัดส่งมิชชันนารีสมเด็จพระนารายณ์ทรงส่งบุตรหลานของข้าราชการจำนวน 10 คน เข้ามารับการการศึกษาในโรงเรียนของมิชชันนารี

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีการจัดการศึกษาสำหรับสตรีเพื่อผลิตนักบวชหรือสำนักชีขึ้นครั้งแรกใน ค.ศ. 1672 (พ.ศ. 2215) ดังนั้นจึงนับได้ว่า มิชชันนารีคาทอลิกได้จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนสำหรับหญิงและชายขึ้นในสยามประเทศเป็นครั้งแรก

เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีมิชชันนารีของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนา การเข้ามาของมิชชันนารีโปรเตสแตนต์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้นำความรู้และศาสตร์ต่างๆ ของตะวันตกเข้าสู่สังคมไทย อาทิ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นศาสตร์บริสุทธิ์และศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่วิชาเคมี สรีรศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และดาราศาสตร์ เป็นต้น และความรู้ด้านศิลปะศาสตร์ได้แก่ปรัชญา ศิลปะ ศาสนา ภาษา วรรณคดี โดยที่มิชชันนารีเสนอความรู้สู่สังคมไทยผ่านระบบการศึกษา ทั้งเป็นรูปแบบและไม่เป็นรูปแบบ

มิชชันนารีกับการเปิดโลกวิทยาการสมัยใหม่ในสยาม

มิชชันนารีโปรเตสแตนต์ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเปิดโลกวิทยาการสมัยใหม่ต่อชนชั้นนำของไทย คือ นายแพทย์บริดลีย์และศาสนาจารย์แคสเวล

ซึ่งได้เป็นพระอาจารย์ถวายเป็นการสอนภาษาอังกฤษแด่เจ้าฟ้ามงกุฎ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ขณะทรงผนวช เฉพาะอย่างยิ่ง ศาสตราจารย์แคลเวล เป็นผู้ที่มีความสนใจในวิทยาศาสตร์ และมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี จึงเป็นที่สนพระทัยของเจ้าฟ้ามงกุฎโดยได้ทรงเชิญชวนให้เข้าไปจัดการเรียนการสอนของตนเองอย่างเป็นระบบในวัดบวรนิเวศฯ

และนายแพทย์บริดเลย์ได้นำภาษาอังกฤษเบื้องต้นแบบสั้นๆ ใน “หนังสือจดหมายเหตุ” ประจำเดือนมีนาคม ค.ศ. 1845 (พ.ศ. 2388) รวมทั้งยังจัดพิมพ์ “หนังสือหัดพูดอังกฤษ” หนังสือแบบเรียนภาษาอังกฤษของมิชชันนารีเป็นที่นิยมใช้สอนทั่วไป และภาษาอังกฤษกลายเป็นความรู้ที่มีคุณค่าต่อการทำงานหรือติดต่อค้าขาย

สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการนำความรู้หรือวิทยาศาสตร์การแพทย์มาถ่ายทอดในสังคมไทยโดยการทดลองวิทยาศาสตร์ และการพิมพ์ตำราด้านการแพทย์ เช่นนายแพทย์เฮาส์ได้ทำการทดลองทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ให้เจ้านาย ขุนนาง และแม้กระทั่งลูกจ้างในบ้านของมิชชันนารีได้ชม ในขณะที่นายแพทย์บริดเลย์ได้จัดพิมพ์ความรู้ทางการแพทย์ได้แก่ตำราปลูกทรพิษ (Treatise on Inoculating for Small pox) ตำราการปลูกฝี (Treatise on Vaccination) คัมภีร์ครรภ์รักษา ทั้งยังได้จัดพิมพ์ความรู้ทางการแพทย์ใน “หนังสือจดหมายเหตุฯ” ที่ออกเมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ด้วย นับเป็นการถ่ายทอดความรู้ โดยผ่านการพิมพ์อันเป็นการสอนแบบทางอ้อมหรือการศึกษาอกระบบอย่างหนึ่ง

ความรู้ด้านเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลพื้นฐาน เป็นวิทยาการของตะวันตกที่มิชชันนารีได้นำเข้ามาสู่สังคมด้วย ได้แก่เครื่องพิมพ์ภาษาไทย ที่นำเข้ามาโดยนายแพทย์บริดเลย์ใน ค.ศ. 1835 (พ.ศ. 2378) ทางราชการได้ให้นายแพทย์บริดเลย์ตีพิมพ์ประกาศห้ามสูบฝิ่นในปี ค.ศ. 1839 (พ.ศ. 2382) จำนวน 9,000 ฉบับ

เครื่องจักรกลชิ้นพื้นฐานที่มิชชันนารีนำเข้ามาอีกอย่างหนึ่งได้แก่จักรเย็บผ้า เจ้านายไทยพระองค์แรกที่ใช้จักรเย็บผ้าได้คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท และต่อมามีการแพร่หลายของจักรเย็บผ้าโดยได้ใช้เป็นอุปกรณ์การสอนเย็บผ้าในโรงเรียนของมิชชันนารีที่เพชรบุรี ซึ่งเป็นที่กล่าวขานกันในสมัยนั้นว่าเป็นเมืองแห่งจักรเย็บผ้า

นอกจากการนำเครื่องจักรกลเป็นเทคโนโลยีตะวันตกเข้ามาแพร่หลายแล้ว มิชชันนารียังนำความรู้ด้านเทคโนโลยีเข้ามาถ่ายทอดด้วยการจัดบรรยายการนำเครื่องเมืองทางด้านวิทยาศาสตร์ใหม่ๆ แสดงให้ชมและยังพิมพ์เป็นความรู้ลงใน “หนังสือจดหมายเหตุฯ” เช่นเรื่อง “ตำราไฟฟ้า” เรื่อง “ทางรถไฟ” เรื่อง “Colts Submarine Battery” (การทำทุ่นระเบิดใต้น้ำ) และเรื่อง “Electro-magnito Telegraph” (เครื่องรับส่งโทรเลข)

การเริ่มจัดการศึกษาของมิชชันนารี

มิชชันนารีคณะอเมริกันแบปติสต์เป็นคณะแรกที่ได้ จัดตั้งระบบโรงเรียนขึ้นก่อนมิชชันนารีอื่น โดยในปี ค.ศ. 1838 (พ.ศ. 2381) ได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวจีนและต่อมาได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวไทย

ใน ค.ศ. 1865 (พ.ศ. 2408) มิชชันนารีของคณะแบปติสต์และคณะอเมริกันบอร์ตา ได้ริเริ่มจัดการศึกษาที่เรียกว่า “ยูนิเวอร์ซิตี” โดยนายแพทย์ชาโมเอล สมิท (หมอสมิท) ได้จัดตั้ง “ยูนิเวอร์ซิตี” ที่บางคอแหลม มีการประกาศเชิญชวนคนหนุ่มสาวให้เข้าศึกษา และนายแพทย์บริดเลย์ ก็ได้เตรียมการเพื่อจัดตั้ง “ยูนิเวอร์ซิตี” เช่นกัน ความคิดในการจัดตั้ง “ยูนิเวอร์ซิตี” นับเป็นเรื่องใหม่และสร้างความหวาดหวั่นต่อผู้มีอำนาจปกครองของไทยไม่น้อย โครงการจัดตั้งยูนิเวอร์ซิตีจึงล้มเลิกไปในที่สุด

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๖

การจัดการศึกษาของมิชชันนารีอเมริกันเพรสไบทีเรียน

หากพิจารณาถึงการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปแบบหรือการศึกษาในระบบของมิชชันนารีที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันนับเป็นผลจากการริเริ่มของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการกล่าวถึงบทบาทการจัดการศึกษาของมิชชันนารีคณะนี้แยกเป็นสองส่วนตามเขตการปฏิบัติงานคือ การจัดการศึกษาในมิชชันสยามและในเขตมิชชันลาว

การจัดการศึกษาในมิชชันสยาม

มิชชันนารีของคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้จัดตั้งโรงเรียนกินนอนหรือโรงเรียนประจำ (Boarding School) ขึ้น โดยนางแมรี แอล แมตตูน ภรรยาของ ศาสตราจารย์สตรีเฟน แมตตูน ได้รวบรวมเด็กๆ ทั้งหญิงและชายที่อยู่ใกล้ที่พักของมิชชันนารีใกล้กับวัดแจ้งมาหัดอ่านเขียนเรียนหนังสือ เริ่มแรกเมื่อวันที่ 13 กันยายน ค.ศ. 1852 (พ.ศ. 2395) และในวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1852 คณะมิชชันอเมริกันเพรสไบทีเรียนได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับสอนเด็กชายว่า The Boy's School at Bangkok มีนายแพทย์ชามูเอล เฮาส์ (หมอเหา) เป็นผู้อำนวยการ

ในปี ค.ศ. 1888 (พ.ศ. 2441) ศาสตราจารย์จอห์น เอ. เอकिन ได้จัดตั้งโรงเรียน The Christian High School เป็นโรงเรียนชั้นมัธยมสำหรับเด็กชาย ที่บริเวณตำบลกุฎีจีน ฝั่งธนบุรี ปีต่อมาได้มีการรวมโรงเรียนของมิชชันที่สําหรับเข้ากับโรงเรียนของศาสตราจารย์เอकिन โดยมีศาสตราจารย์เอकिनเป็นผู้อำนวยการ และได้ใช้ชื่อว่า Bangkok Christian High School โรงเรียนนี้ได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ จนถึง ค.ศ. 1900 (พ.ศ. 2443) ศาสตราจารย์เอकिन จึงเสนอให้ขยายโรงเรียนไปยังสถานที่แห่งใหม่ ซึ่งทางมิชชันได้ตกลงซื้อที่ดินของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) ที่ถนนประมวญ ตำบลสีลม ฝั่งพระนคร ในราคา 17,500 บาท โดยทุนในการซื้อที่ดินได้รับการช่วยเหลือจากมิตรสหาย ใน

สหรัฐอเมริกา รวมทั้งได้จากเงินพระราชทานส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการก่อสร้างอาคารเรียนขึ้นใน ค.ศ. 1904 (พ.ศ. 2447) จึงได้มีการย้ายโรงเรียนมายังที่แห่งใหม่ โดยยังคงใช้ชื่อว่า Bangkok Christian High School จนถึง ค.ศ. 1913 (พ.ศ. 2456) เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย (Bangkok Christian College)”

ด้านการศึกษาของสตรี มิชชันนารีได้จัดการศึกษาสำหรับสตรีอย่างเป็นรูปแบบครั้งแรกในพระบรมมหาราชวัง โดยใน ค.ศ. 1851 (พ.ศ. 2394) ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เสด็จขึ้นครองราชย์ มิชชันนารีได้เริ่มจัดการศึกษาสำหรับสตรีสามัญครั้งแรกที่จังหวัดเพชรบุรี โดยนางเจน เฮย์ แมคฟาร์แลนด์ ได้จัดตั้งโรงเรียนสอนเย็บปักถักร้อยสำหรับสตรีและเด็กหญิงเมื่อ ค.ศ. 1865 (พ.ศ. 2408) และยังได้นำจักรเย็บผ้าเข้ามาใช้ครั้งแรกในโรงเรียนการฝีมือแห่งนี้ (ซึ่งภายหลังเป็นที่รู้จักในชื่อ “โรงเรียนอรุณสตรี”) นอกจากสอนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าแล้วยังมีการสอนวิชาทำครัว การอ่านเขียน สอนวิชาเลข วิชาสุขศึกษา และสอนพระคริสตธรรมคัมภีร์ ต่อมาได้มีการจัดตั้งโรงเรียนชายที่เรียกชื่อภาษาไทยว่า “โรงเรียนประดิษฐ์วิทยาคม” โดยทั้งสองโรงเรียนเป็นรากฐานของโรงเรียนอรุณประดิษฐ์ในปัจจุบัน

มิชชันนารีที่กรุงเทพฯ ได้จัดการศึกษาแบบตะวันตกสำหรับสตรี โดยทางมิชชันได้จัดซื้อที่ดินที่เคยเป็นที่ตั้งของพระราชวังบวรสถานพิมุข กรมพระราชวังหลัง และได้จัดตั้งโรงเรียนประจำรู้จักในนามโรงเรียนกุลสตรีวังหลัง มีนางเฮเรียต เอ็ม เฮาส์ (ภรรยาของแพทย์เฮาส์) เป็นผู้รับผิดชอบ โรงเรียนวังหลังนี้ก่อตั้งขึ้น ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1874 (พ.ศ. 2417) และเป็นโรงเรียนประจำสำหรับเด็กหญิงแห่งแรกในสยาม

เมื่อนางสาวโคล์ (หรือที่เรียกกันคุ้นหูว่าหม่อมโคล์) ได้เข้ามารับผิดชอบโรงเรียนนี้ในปี ค.ศ. 1886 (พ.ศ. 2429) ได้พัฒนาปรับปรุงโรงเรียนหลายด้าน

ต่อมาโรงเรียนนี้กลายเป็นที่นิยมมากขึ้นไม่อาจขยายสถานที่เพื่อรองรับนักเรียนที่จะมีเพิ่มมากขึ้นได้ หม่อมโคลัมม์จึงได้ริเริ่มโครงการจัดสร้างโรงเรียนในสถานที่แห่งใหม่โดยได้ซื้อที่ดินจำนวน 25 ไร่ ที่ทุ่งบางกะปิ เมื่อ ค.ศ. 1914 ต่อมาได้มีการย้ายแผนกนักเรียนประจำไปยังทุ่งบางกะปิเมื่อต้น ค.ศ. 1921 (พ.ศ. 2464) โดยโรงเรียนแห่งใหม่นี้มีชื่อว่า “โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย” (Wattana Wittiya Academy)

ภายหลังจากมิชชันนารีคณะอเมริกันโบสถ์เรียนได้ขยายงานออกไปยังส่วนภูมิภาค ตั้งแต่ ค.ศ. 1861 (พ.ศ. 2404) ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนตามศูนย์มิชชันและได้ดำเนินการต่อมาถึงปัจจุบัน ได้แก่ที่จังหวัดราชบุรี ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นใน ค.ศ. 1889 (พ.ศ. 2432) ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนสุริยวงศ์” เมื่อมิชชันนารีขยายงานไปจังหวัดนครราชสีมาได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับชายเรียกว่า “American School for Boy” เมื่อ ค.ศ. 1901 (พ.ศ. 2444) อีกทั้งมิชชันนารียังได้จัดตั้งโรงเรียนศึกษาภุมารี เมื่อ ค.ศ. 1915 (พ.ศ. 2458) ภายหลังได้รวมกันเป็นโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษาใน ค.ศ. 1941 (พ.ศ. 2484) และเมื่อมิชชันสยามขยายพันธกิจไปยังจังหวัดตรังได้จัดตั้งโรงเรียนอนุกุลสตรีทับเที่ยง ใน ค.ศ. 1922 (พ.ศ. 2465)

เมื่อ “มิชชันสยาม” ขยายงานขึ้นไปทางเหนือได้จัดตั้งศูนย์มิชชันที่จังหวัดพิษณุโลก และได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นใน ค.ศ. 1898 (พ.ศ. 2441) โดยครูบุญตัน บุญอิด เดิมทีโรงเรียนนี้มีเฉพาะนักเรียนชาย ต่อมามีนักเรียนหญิงเข้าเรียนด้วย และโรงเรียนขยายมากขึ้นจึงแยกเป็นสองแห่ง ให้นักเรียนหญิงเรียนอยู่ที่เดิมตั้งชื่อว่า “โรงเรียนผดุงนารี” ส่วนนักเรียนชายไปเรียนที่ใหม่ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนผดุงราษฎร์” เมื่อถึง ค.ศ. 1934 (พ.ศ. 2477) ได้รวมโรงเรียนทั้งสองเป็นแบบสหศึกษาใช้ชื่อว่า “โรงเรียนผดุงราษฎร์”

นอกจากนี้แล้ว ยังมีการจัดตั้งโรงเรียนของมิชชันคณะคริสต์จักรของพระคริสต์แห่งอังกฤษ ที่จังหวัดนครปฐม คือ “โรงเรียนบำรุงวิทยา” โดยศาสตราจารย์ฮัตสันและนายแพทย์คลาร์ค

การจัดการศึกษาในมิชชันลาว

เมื่อมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนขยายการปฏิบัติงานไปที่จังหวัดเชียงใหม่ในต้นเดือนเมษายน ค.ศ. 1867 (พ.ศ. 2410) ได้จัดตั้ง “มิชชันลาว” และเริ่มงานด้านการศึกษาสำหรับสตรีเป็นอันดับแรกโดยใน ค.ศ. 1875 (พ.ศ. 2418) นางโซเฟีย แมคกิลวารี ภรรยาของศาสนาจารย์แดเนียล แมคกิลวารี และใน ค.ศ. 1879 (พ.ศ. 2422) นางสาวแมรีแคมป์เบลล์ และนางสาวเอ็ดน่า ซาราห์โคล ได้มารับผิดชอบจัดตั้งโรงเรียนอย่างมั่นคงขึ้นมีชื่อว่า “โรงเรียนสตรีอเมริกัน” (American Girls' School) เมื่อถึงต้นเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1909 (พ.ศ. 2452) โรงเรียนสตรีอเมริกันได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนพระราชชายา” ตามชื่อตำแหน่งพระอิสริยยศของเจ้าดารารัศมี (พระธิดาของเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ 7) ที่ได้รับการยกขึ้นเป็นพระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โรงเรียนพระราชชายาได้รับความนิยม มีความเจริญและขยายตัวมากขึ้น ก็ได้ขยายออกมาจัดตั้งขึ้นใหม่ ณ บริเวณตำบลหนองแสง เมื่อ ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) และตั้งชื่อว่า “โรงเรียนดาราวิทยาลัย” ตามที่ได้รับประทานนามจากเจ้าดารารัศมี

โรงเรียนชายของคณะมิชชันฯ ได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) โดยศาสนาจารย์เดวิด จี คอลลินส์ เป็นผู้รับผิดชอบ เรียกว่า “Chiangmai Boys' School” หรือเป็นที่รู้จักในนาม “โรงเรียนชายวังสิงห์คำ” ต่อมาใน ค.ศ. 1899 (พ.ศ. 2442) ศาสนาจารย์วิลเลียม แฮริส ได้เป็นผู้รับผิดชอบแทนและได้พัฒนาโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น ศาสนาจารย์แฮริส จึงขยับขยายสถานที่ตั้งโรงเรียนมายังตำบลวัดเกต ใน ค.ศ. 1906 (พ.ศ. 2449) การจัดตั้งสถานที่เรียนแห่งใหม่นี้ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งยังทรงดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๖

เสด็จทรงวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1906 (พ.ศ. 2448) และพระราชทานนามว่า “The Prince Royal’s College” หรือ “โรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย” ซึ่งมีมิชชันนารีได้ใช้เป็นชื่อโรงเรียนตั้งแต่นั้นมาจนปัจจุบัน

ใน ค.ศ. 1889 (พ.ศ. 2432) มีการเปิดโรงเรียนฝึกอบรมทางศาสนศาสตร์ (Theology Training School) ภายใต้อาณัติของมิชชันนารี ศาสนาจารย์วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด์

ต่อมาถึง ค.ศ. 1916 (พ.ศ. 2459) นายแพทย์คอร์ทได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์ขึ้น ซึ่งถือเป็นการศึกษาในระดับสูงกว่าโรงเรียนชั้นพื้นฐาน หรือเป็นการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมิชชันนารี คณะอเมริกันเพรสไบทีเรียน โดยมีนักศึกษาแพทย์รุ่นแรกและรุ่นเดียวคือนายแพทย์จินดา สิงหนตร นายแพทย์หม่อง ประดิษฐ์วรรณ นายแพทย์สว่าง สิงหนตร และนายแพทย์ศรีมูล พินคำ ทั้งสี่ท่านได้ศึกษาจนสำเร็จและผ่านการสอบได้รับใบรับรองเป็นแพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งจากศิริราชพยาบาล นายแพทย์คอร์ทยังจัดตั้งโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์ขึ้น ในค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) เพื่อเตรียมบุคลากรพยาบาลสำหรับระบบโรงพยาบาลสมัยใหม่ นับเป็นโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์แห่งที่สามในประเทศไทยและเป็นแห่งแรกในภูมิภาค

เมื่อมิชชันนารีได้ขยายงานไปที่จังหวัดลำปาง ก็ได้จัดตั้งโรงเรียนชายและหญิงขึ้น โดยใน ค.ศ. 1888 (พ.ศ. 2431) นางสาวเคท ฟลิสัน มิชชันนารีที่ลำปาง ได้รวบรวมเด็กหญิงที่อยู่ละแวกใกล้เคียงบ้านพักมิชชันนารีเข้ามาเรียนหนังสือ ต่อมาได้ขยายเป็นโรงเรียน ถึง ค.ศ. 1927 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าภานุภาพเสนาบดีกระหลวงศึกษาธิการ เสด็จเยี่ยมโรงเรียนสตรีอเมริกาที่จังหวัดลำปางและได้โปรดประทานชื่อโรงเรียนว่า “วิชชานารี”

ส่วนการริเริ่มการศึกษาสำหรับเด็กชายในจังหวัดลำปาง ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นใน ค.ศ. 1891 (พ.ศ. 2434) นายแพทย์ ซามูเอล ฟิเฟิลส์ ได้จัด

หาสถานที่เพื่อสร้างโรงเรียน จนถึงปี ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) ได้มีการสร้างอาคารเรียนหลังใหม่และใช้ชื่อว่า “โรงเรียนเคนเน็ตแมคเคนซี”

เมื่อถึง ค.ศ. 1893 (พ.ศ. 2436) มิชชันนารีได้ตั้งศูนย์มิชชันที่จังหวัดแพร่ จนถึง ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) จึงได้มีการรวบรวมโรงเรียนชายและโรงเรียนหญิงเป็นโรงเรียนเดียวกันเรียกว่า “โรงเรียนเจริญราษฎร์”

ที่ศูนย์มิชชันจังหวัดน่าน มีมิชชันนารีได้ริเริ่มการศึกษาแบบตะวันตก ใน ค.ศ. 1895 (พ.ศ. 2438) แต่โรงเรียนได้เปิดขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 11 มิถุนายน ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) เรียกว่า Boys Christian School of Nan ใน ค.ศ. 1916 (พ.ศ. 2459) ได้เปิดใช้อาคารเรียนชายหลังใหม่อย่างเป็นทางการ ตั้งชื่อว่า “โรงเรียนลินคอล์นอะคาเดมี” ช่วงเดียวกันนั้นได้เริ่มก่อสร้างอาคารเรียนหญิงที่บ้านดอนแก้วสำเร็จใน ค.ศ. 1917 (พ.ศ. 2460) ได้ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนรังสีเกษม” ตามพระนามของสมเด็จพระองค์เจ้าภาณุรังสีที่เสด็จเยี่ยมกิจการของมิชชันนารีจังหวัดน่านในเวลานั้น ภายหลังต่อมาได้มีการรวมโรงเรียนทั้งสองให้เป็นโรงเรียนเดียวกันใน ค.ศ. 1968 (พ.ศ. 2511) ทำการสอนแบบสหศึกษาเรียกว่า “โรงเรียนน่านคริสเตียนศึกษา”

การจัดการศึกษาที่ศูนย์มิชชันนารีเชียงราย การจัดตั้งโรงเรียนอย่างมั่นคงที่เชียงรายเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1897 (พ.ศ. 2440) เป็นโรงเรียนที่ใช้ภาษาพื้นเมืองล้านนา ต่อมาใน ค.ศ. 1920 โรงเรียนนี้ได้เลิกใช้ภาษาพื้นเมืองในการสอน และได้ใช้หลักสูตรของกระทรวงธรรมการ เมื่อถึง ค.ศ. 1922 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนเชียงรายวิชาคม”

มิชชันนารีกับการอุดมศึกษาในประเทศไทย

มิชชันนารีมีแนวคิดในการจัดตั้งสถาบันศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย เริ่มแรกจากนายแพทย์บริดเลย์ มิชชันนารีอเมริกันของคณะ American Board of Commission for

Foreign Missions ได้เสนอแนะเรื่องนี้เมื่อ ค.ศ. 1865 (พ.ศ. 2408) ให้ทางราชการจัดตั้งสถานศึกษาให้ความรู้ด้านศิลปวิทยาการต่างๆ ที่เรียกว่า “ยูนิเวอร์ซิตี” แต่อย่างไรก็ดี ความตั้งใจของนายแพทย์บริดเลย์ที่จะจัดตั้งยูนิเวอร์ซิตียังไม่เป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำในขณะนั้น

ต่อมาใน ค.ศ. 1877 (พ.ศ. 2420) ศาสตราจารย์ชาโมเอล จี. แมคฟาร์แลนด์ มิชชันนารีที่จังหวัดเพชรบุรี ได้เสนอแผนการจัดตั้ง “วิทยาลัยที่กรุงเทพฯ สำหรับให้การศึกษแก่เด็กหนุ่มสาวของไทย...” ซึ่งได้รับความสนพระทัยจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและทรงโปรดให้ศาสตราจารย์แมคฟาร์แลนด์รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดตั้งโรงเรียนสวนอนันต์ที่วังนันทอุทยาน โดยได้เปิดโรงเรียนในเดือนมกราคม ค.ศ. 1878 (พ.ศ. 2421)

ศาสตราจารย์แมคฟาร์แลนด์ นับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดระบบโรงเรียนและการวางหลักสูตรสำหรับโรงเรียนรัฐบาล รวมทั้งการสอบวัดคุณภาพ (การสอบไล่) นอกจากท่านรับราชการเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนสวนอนันต์แล้ว ภายหลังยังได้รับราชการที่กองแปลตำราและแต่งตำราเรียน ซึ่งถือเป็นงานที่สำคัญยิ่งในสมัยนั้น จนถึง ค.ศ. 1895 (พ.ศ. 2438) จึงทูลบั้งคมลาออก

การเคลื่อนไหวเพื่อจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคริสเตียนในประเทศไทยปรากฏขึ้นอีกครั้งในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ ค.ศ. 1907 (พ.ศ. 2450) โดยมิชชันคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนส่วนภาคสยามได้เตรียมโครงการที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัย โดยใช้โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยและโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยเป็นฐาน ได้มีการจัดซื้อที่ดินที่ตำบลบางกล้วย (ปัจจุบันเป็นที่ตั้งอาคารและสำนักงานท้องฟ้าจำลอง) เพื่อเตรียมไว้สำหรับจัดตั้งมหาวิทยาลัย ดังที่รู้จักในนาม “โครงการบ้านกล้วย” (Ban Klouy Project) แต่โครงการนี้ไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายได้ ต่อมาใน ค.ศ. 1912 (พ.ศ. 2455) มิชชันนารีของคณะอเมริกัน

เพรสไบทีเรียนจึงได้ริเริ่มที่จะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาอย่างจริงจังอีกครั้งในมิชชันลาว โดยมีโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยลาว (Lao University) ที่ศูนย์มิชชันเชียงใหม่ แต่โครงการนี้ก็ยังไม่สามารถดำเนินการจนเป็นจริงได้เช่นกัน ในปีเดียวกันนี้มิชชันลาวก็ได้จัดการศึกษาทางศาสนศาสตร์ขึ้น โดยจัดตั้งวิทยาลัยศาสนศาสตร์ (Theological Seminary) ที่มุ่งให้เป็นสถาบันการศึกษาทางศาสนาชั้นสูงแบบสถาบันศาสนศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา และใน ค.ศ. 1916 (พ.ศ. 2459) มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดแพทย์ใน มิชชันลาว ต่อมาใน ค.ศ. 1923 มิชชันลาวก็ได้ก่อตั้งโรงเรียนพยาบาลและผดุงครรภ์แมคคอร์มิค อันเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ขณะที่มิชชันนารีพยายามหาทางจัดตั้งมหาวิทยาลัยของคริสเตียนในประเทศไทยนั้น รัฐบาลไทยได้มีการจัดการศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาเป็นครั้งแรก โดยมีการสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน ค.ศ. 1916 (พ.ศ. 2459) ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีวิวัฒนาการมาจากสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนหรือโรงเรียนมหาดเล็กที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1899 (พ.ศ. 2442)

ใน ค.ศ. 1949 (พ.ศ. 2492) มิชชันนารีจึงได้เตรียมจัดตั้งมหาวิทยาลัยของคริสเตียนในประเทศไทยอีกครั้ง โดยมีแผนจัดตั้งขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้คือ ดร.เคนเนธ อี. แวลส์ ผู้จัดการโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย แต่รัฐบาลไทยขณะนั้นยังไม่อนุญาตให้มีการเปิดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กระทั่งถึง ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) จึงมีการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาของสภาคริสตจักรในประเทศไทย คือวิทยาลัยพายัพที่จังหวัดเชียงใหม่และใน ค.ศ. 1983 (พ.ศ. 2526) ได้มีการจัดตั้งวิทยาลัยคริสเตียนที่กรุงเทพฯ

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๖

การจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของมูลนิธิแห่งสภา คริสต์จักรในประเทศไทย

เมื่อมีพระราชบัญญัติวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2512 อนุญาตให้เอกชนสามารถจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาได้ ซึ่งมีแนวคิดเบื้องต้นคือ เพื่อยกฐานะวิทยาลัยพระคริสตธรรมแมคคิลวารี และโรงเรียนพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยแมคคิลวารีขึ้นเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่รัฐบาลรับรอง ให้มีมาตรฐานเทียบเท่ามหาวิทยาลัยของรัฐ และได้มีมติให้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาของมูลนิธิแห่งสภาคริสต์จักรฯ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) เรียกว่า “วิทยาลัยพายัพ” ต่อมาใน ค.ศ. 1984 (พ.ศ. 2527) วิทยาลัยพายัพได้รับการยกฐานะเป็น “มหาวิทยาลัยพายัพ” นับเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งแรกในประเทศไทย

ต่อมาโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียนและคณะกรรมการมูลนิธิแห่งสภาคริสต์จักรในประเทศไทยได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาที่กรุงเทพฯ ขึ้นและได้รับอนุญาตให้จัดตั้ง “วิทยาลัยคริสเตียน” เมื่อวันที่ 7 กันยายน ค.ศ. 1983 (พ.ศ. 2526) โดยได้เปิดการเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์เป็นหลักสูตรแรก ในปีการศึกษา 2527 มีที่ตั้งชั่วคราวที่อาคารหอบรรดเลย์ โรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน กรุงเทพฯ

ใน ค.ศ. 1996 (พ.ศ. 2539) ได้มีการขยายการจัดการศึกษาของวิทยาลัยคริสเตียนออกไปเปิดสอนที่ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม และได้เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาสาขาวิชาต่างๆ ที่เพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง ต่อมาในวันพุธที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2001 (พ.ศ. 2544) วิทยาลัยคริสเตียนได้รับอนุญาตจากทบวงมหาวิทยาลัยให้เปลี่ยนประเภทเป็น “มหาวิทยาลัยคริสเตียน”

การที่มิชชันนารียึดคติและหลักคำสอนของคริสต์ศาสนาเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษานั้น มีผลต่อปรัชญาและโลกทัศน์ทางการศึกษาของไทยสรุปเป็นประเด็นที่สำคัญได้แก่

1. การจัดการศึกษาสำหรับสตรี
2. การจัดการศึกษาสำหรับสามัญชน
3. การวางรากฐานความคิดเรื่องอุดมศึกษา

อิทธิพลต่อแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กับ การพัฒนาด้านคุณธรรมและจริยธรรม

การจัดการศึกษาของมิชชันนารีที่ตกทอดมา ให้คริสเตียนไทยรับผิดชอบต่อมาจึงเป็นการทำให้มนุษย์ที่อยู่ในสังคมหรือองค์กรเป็นคนที่มีความรู้ ความคิด มีทักษะและทัศนคติที่ดีมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและเกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อสังคม นั่นคือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังปรากฏในการจัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ของมิชชันนารี ที่นอกจากจะเปิดโอกาสสำหรับสามัญชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนในการพัฒนาบ้านเมืองแล้ว มิชชันนารีเห็นว่า เป็นการเตรียมคนที่ดีกว่า การให้การอบรมดูแลแบบจารีตของไทย ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมทางด้านการศึกษานูบาลเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนกุลสตรีวังหลัง และต่อมาทางรัฐบาลได้ให้ความสนใจเรื่องอนุบาลศึกษาหรือการศึกษาก่อนประถมวัยด้วย

ศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2004) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาของมิชชันนารีในสมัยเริ่มแรกว่า ได้สอนวิทยาการต่างๆ โดยไม่ได้แยกออกจากความเชื่อทางศาสนา เป็นการสอนทั้งทางโลกีย์และทางธรรม โดยได้ชี้ให้เห็นว่า

“...อันที่จริงก่อนหน้าที่รัฐบาลไทยจะเข้าไปแทรกแซงควบคุมการศึกษาของมิชชันนารีในระยะหลัง โรงเรียนของมิชชันนารีก็ถือคติอย่างเดียวกันว่า การเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่ทั้งหลาย โดยเฉพาะกลไกธรรมชาติในวิทยาศาสตร์นั้น ก็เพื่อให้เข้าถึงน้ำพระทัยของพระผู้เป็นเจ้า กล่าวอีกนัยหนึ่ง การศึกษาของมิชชันนารีพยายามจะให้ความหมายทางธรรมแก่ความรู้ทางโลกอยู่ตลอดเวลา”

การจัดการศึกษาของมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์นับเป็นผู้บุกเบิกและมีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษสมัยใหม่ของประเทศไทยที่เป็นแบบในระบบโรงเรียน และได้เปิดโลกทัศน์ทางการศึกษสมัยใหม่นอกกรอบโรงเรียน และการศึกษาตามอรรถาัยดังจะเห็นได้จากบทบาทของนายแพทย์แดเนียล ปีช บรัดเลย์ที่ได้ทำงานด้านการพิมพ์การจัดทำหนังสือพิมพ์ จัดพิมพ์หนังสือที่เป็นวิทยากรความรู้ของตะวันตก จัดทำตำราไวยากรณ์และพจนานุกรมไทยฉบับแรก ซึ่งเป็นการแพร่หลายความรู้แบบใหม่สู่สามัญชน และเป็นการสร้างสื่อความรู้ อันเป็นปัจจัยที่สนับสนุนการศึกษาในระบบโรงเรียนให้สามารถดำเนินไปได้ดีอีกด้วย การจัดการศึกษสมัยใหม่ของมิชชันนารีได้มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามแบบคริสต์ศาสนา เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับสตรีและเด็กเล็ก อีกทั้งยังขยายการศึกษาไปสู่ราษฎรตามหัวเมืองที่มิชชันนารีได้แพร่ขยายงานออกไปโดยมิชชันนารีได้จัดการศึกษาทั้งในสายสามัญและสายอาชีวะเป็นแนวทางสำหรับรัฐบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้นำมาจัดการศึกษาให้กับประชาชนทั่วไป รวมถึงการขยายการจัดการศึกษาจัดตั้งโรงเรียนเอกชนในสมัยต่อมา จึงนับได้ว่า มิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์ได้เป็นแบบอย่างในการจัดการศึกษาที่ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลไทยในการจัดการศึกษาอีกทางหนึ่ง

จากการวิจัยเชิงวิเคราะห์เอกสารครั้งนี้สรุปได้ว่า จุดเด่นประการสำคัญของการจัดการศึกษาของมิชชันนารีและสภาคริสตจักรในประเทศไทย คือ การจัดให้มีการปลูกฝังจริยธรรมตามแบบคริสต์ศาสนาในโรงเรียนโดยมีแผนงานด้านศาสนกิจโดยเฉพาะนั้นคือ ฝ่ายศาสนกิจหรืองานอนุศาสนก ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนและสถาบันอุดมศึกษาของคริสเตียนมุ่งเน้นในด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางศาสนาเป็นสาระสำคัญของการจัดการศึกษามาโดยตลอด จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นได้ว่า มิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์และสภาคริสตจักรในประเทศไทยได้ทำภารกิจทางการศึกษาในประเทศไทย นับตั้งแต่เริ่มแรกที่เข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาใน รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยมุ่งเน้นพันธกิจด้านการศึกษาที่ต้องการให้คนในสังคมไทยมีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีความรู้ สติ ปัญญา พัฒนา กล่อมเกล่าให้เป็นคนที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนแบบตะวันตกทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมถึงการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเพื่อตอบสนองต่อการศึกษาของสังคมไทยทุกระดับตามที่สามารถทำได้สืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน สถาบันการศึกษาระดับพื้นฐานและอุดมศึกษาในสังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและคุณภาพ ซึ่งได้สร้างโอกาสให้เยาวชนไทยได้เรียนรู้ถึงสัจของชีวิตตามพระวจนะของพระเจ้า อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของมนุษยชาติที่ควรจะมี

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ แนวพระราชดำริแก้รัชกาล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2528
กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507. พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบเจ็ดสิบสอง
ปีของกระทรวง. มปป. มปป.
กระทรวงศึกษาธิการ. 200 ปี ของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา. 2526
กองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย. เอกสารประกอบการพิจารณาในการประชุม
กรรมการกองการศึกษาฯ (มปป.). (เอกสารอัดสำเนา).

วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน

ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๕๖

- _____. “รายงานพันธกิจกองการศึกษา มูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย” เสนอต่อการประชุมสมัชชาสภาคริสตจักรในประเทศไทย สมัยสามัญครั้งที่ 25 ณ โรงเรียนเซี่ยงรายวิทยาคม. วันที่ 19-23 ตุลาคม ค.ศ. 1998.
- กองการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2532.) รายงานการวิจัยเรื่อง *ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของเอกชน*. กรุงเทพฯ : หจก. ฟันนี่พับบริชชิง.
- คณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพโรงเรียนเอกชน. รายงานการตรวจสอบคุณภาพโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย. เสนอต่อคณะกรรมการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเอกชน. วันที่ 1 ธันวาคม 2542
- _____. รายงานการตรวจสอบคุณภาพโรงเรียนปิ่นสรวงแยลส์วิทยาลัย. เสนอต่อคณะกรรมการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเอกชน. วันที่ 1 ธันวาคม 2542.
- _____. รายงานการตรวจสอบคุณภาพโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย. เสนอต่อคณะกรรมการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเอกชน. 30 กันยายน 2542
- _____. รายงานการตรวจสอบคุณภาพโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย. เสนอต่อคณะกรรมการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเอกชน. วันที่ 1 ธันวาคม 2542.
- คณะกรรมการบริหาร วิทยาลัยคริสเตียน. แผนพัฒนาวิทยาลัยคริสเตียน (ปีการศึกษา 2544-2548) นครปฐม : วิทยาลัยคริสเตียน, 2538.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. ใน นันทชัย มีชูชน. บรรณาธิการ. 175 ปี พันธกิจคริสต์ศาสนาโปรเตสแตนต์ในประเทศไทย (ค.ศ. 1828-2003). กรุงเทพฯ : ประชุมทองพรินทร์ ตั้ง กรู๊ป, 2004.
- ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. “ประวัติศาสตร์” และตัวตนของสภาคริสตจักรในประเทศไทย. ในพระพร 70 ปี สภาคริสตจักรในประเทศไทย ค.ศ. 1934-2004. ชำนาญ แสงฉาย. บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สภาคริสตจักรในประเทศไทย, 2004.
- _____. 150 ปี คบเพลิงบีชีชี. กรุงเทพฯ : โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย, มปป. พิพาตา ยังเจริญ และสุชาติ ธนประสิทธิ์พัฒนา. การศึกษาและผลกระทบต่อสังคมไทย.
- มหาวิทยาลัยพายัพ. การอุดมศึกษาเอกชนไทย. รายงานการวิจัยด้วยความสนับสนุนของสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 2539.
- วิทยาลัยคริสเตียน. รายงานประจำปีวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2541. นครปฐม : วิทยาลัยคริสเตียน, 2542.
- _____. แผนพัฒนาวิทยาลัยคริสเตียน ปีการศึกษา 2544-2548. นครปฐม : วิทยาลัยคริสเตียน, 2544.
- McDonald, N.A. Siam : Its Government, Manners, Custom, &c. Philandelpia : Alfred Martien, 1871.
- McFarland, George B. ed. *Historical Sketch of Protestant Missions in Siam-1828-1928*. Bangkok : Bangkok Times Press, 1928.
- McGilvary, Daniel. *A Half Century among the Siamese and Lao*. New York : Fleming H Revell, 1912.
- Record of Actions of the Siam Mission, January-December 1936*. Bangkok : Boon Ruang, 1937.